

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.2
DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i5.283>

О. Л. Іванова

*аспірант кафедри права та публічного адміністрування
Маріупольського державного університету
orcid.org/0000-0003-3551-1778*

НАСИЛЬСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Державна політика, особливо в соціальній сфері, має зосереджуватись на створенні гідних умов життя та високого рівня добробуту не лише в нинішнього покоління, а й у прийдешнього. Проблема насильства над дітьми є актуальною в усьому світі. Насильство над дітьми може виявляти зв'язок між загальним зростанням кількості таких випадків, які визначаються в суспільстві. Одним із пріоритетних напрямів соціальної політики держави є визначення напрямів боротьби зі злочинними виявами насильства над дітьми. Українське суспільство почало усвідомлювати факт того, наскільки насильство є поширеним явищем та як воно може травмувати психічний стан дитини. Діти дуже часто соромляться говорити про факти, спрямовані на скоєння над ними насильницьких дій. Важливо вказати, що основною причиною незвернення дітей до правоохоронних органів є загроза зі сторони кривдника, яка полягає в тому, що він помститься за те, що дитина розповіла про обставини, які з ними відбулися. Таким чином, дитина стає співучасником цих подій (як у ролі жертви, так і в ролі особи, яка вчиняє ці злочини). Якщо дитина стає учасником цих подій, то потрібно зрозуміти, як взагалі дитина потрапила до цієї компанії і що вона може переживати, коли стає свідком злочину. Діти – це особливі свідки, які через свій розвиток та когнітивні навички можуть залежати від тих, хто їх виховує. Тому кримінально-правова характеристика в криміналістичних аспектах щодо запобігання насильницьким діям стосовно дитини визначається державою, що є одним із головних завдань, які вона перед собою ставить. Потрібно вдосконалити заходи правового захисту дітей від насильства, щоб виховати здорове суспільство.

Ключові слова: дитина, насильство, страх, психологічний стан, сексуальне насильство.

Ivanova O. L. VIOLENCE AND ITS INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT AND FORMATION OF THE CHILD'S PERSONALITY

Public policy, especially in the social sphere, should focus on creating decent living conditions and a high level of well-being not only for the current but also for future generations. The problem of violence against children is very relevant around the world. Violence against children can be linked to the overall increase in the number of cases identified in society. One of the priority areas of the state's social policy is to identify areas that will be aimed at combating criminal acts of violence against children. Ukrainian society has become aware of the prevalence of violence in various forms and how it can traumatize a child's mental state. Children are often ashamed to tell the facts that are aimed at committing violence against them. It is important to point out that the main reason for not bringing children to law enforcement is the threat from the abuser that he will take revenge for the fact that the child told about the circumstances that happened to them. Thus, the child becomes an accomplice to these events both on the side of the victim and on the side of the person who commits these crimes. If a child becomes a participant in these events, it is necessary to understand how the child got into this company and that he may experience a coma and witness a crime. Children are special witnesses who are guided through their development, and cognitive skills may depend on those who raise them. Therefore, the criminal law characterization in the forensic aspects of the prevention of violence against a child is defined by the state as one of the main tasks that it sets for itself. First of all, it is necessary to improve measures for the legal protection of children from violence in order to cultivate a healthy society.

Key words: child, violence, fear, psychological state, sexual violence.

Нині держава та суспільство має відстоювати та захищати права дитини. Серед важливих прав, на які держава має звернути увагу під час виховання молодого покоління, є право на життя та фізичну недоторканність. Дитина в будь-якому віці має право на захист від жорстокого поводження та на безпечний і здоровий розвиток. Ці права можуть порушуватися, коли дитина піддається будь-якому з видів насильства.

У наш час проблема захисту дітей від жорстокого поводження та насильства стає все більш

актуальною. Треба визначити, що може підпадати під саме поняття «жорстоке поводження з дитиною». Це поняття існувало ще з давніх часів, коли вважалося, що дитина є власністю батьків і що вони мають право розпоряджатися нею. На той час побутувала думка про те, що насильницькі дії мають природні складники процесів виховання, тому з цими заборонами, які можуть ототожнювати покарання, це було необхідно, щоб дитина засвоїла соціальні норми [1, с. 56]. Нині дитина захищена законом, тому навіть батьки, які вчиня-

ють насильство на дитиною, повинні нести кримінальну відповідальність. Жорстоке поводження з дитиною є глобальною проблемою із серйозними життєвими наслідками. Нині представники різних соціальних напрямів сходяться на думці, що патогенний вплив фізичного, сексуального та психологічного насильства на розвиток дитини може мати страшні наслідки для психічного стану дитини.

Жорстоке поводження з дитиною є складною проблемою, яку потрібно вивчати не на науковому, а на політичному та соціальному рівнях. Висувались численні теорії, щоб пояснити жорстоке поводження батьків із дитиною. Це стосується психологічного факту, який визначає ризики насильства щодо дітей. Але варто вказати на те, що дитина сама може сприяти фізичному та психологічному насильству своїм агресивним ставленням до суспільства, в якому вона перебуває [2, с. 34].

Таким чином, проблематика вивчення насильства щодо дитини вимагає нових дослідницьких підходів до вивчення особи, яка вчиняє насильницькі дії, та має визначити, чи була ця людина в дитинстві жертвою і чи не перенесе свої дитячі страхи в доросле життя. Найбільш вразливими до вияву будь-якого виду насильства є діти, особливо критичним є дошкільний та підлітковий періоди, які розглядають як віковий ризик, який може бути спрямований на скоєння насильства або якогось іншого злочину. Дуже складно визначити, що погана поведінка дитини є виявом жорстокого поводження зі сторони батьків або суспільства. Даними національного дослідження визначено, що майже у 25% дітей були труднощі в поведінці, що сприяло скоєнню над дитиною насильницьких дій.

Донедавна проблему насильства над дітьми всі замовчували, що було дуже великою проблемою, яку не можна було винести на обговорення. І це не давало можливості визначити той факт, що ця проблема є серйозною і що її потрібно обговорювати, а не замовчувати, потрібно шукати шляхи, які запобігатимуть насильству в будь-яких сферах життя. Були проведені дослідження щодо насильства над дітьми зі сторони дорослих, що дозволило визначити, що більше 60% опитаних були переконані у виправданості використаних заходів фізичного впливу. Вони вважали необхідними та ефективними такі заходи, які будуть спрямовані на контроль дитячої поведінки. Серед причин, які провокують дорослих застосовувати засоби фізичного впливу щодо дитини, визначають такі, як погана поведінка, неухважність, погані оцінки, невиконання покладених обов'язків щодо дотримання правил, які встановлюються в родині, де проживає дитина.

17% опитаних застосовують або схвалюють застосування фізичного або морального насиль-

ства щодо дитини, із них 13% дітей піддаються психологічному або фізичному насильству зі сторони дорослих за погане навчання. Використовуючи це покарання, батьки часто приховують свої недоліки або дитячі травми. Ці дані дозволяють зробити висновки, що фізичне насильство, яке застосовується до дитини, є досить поширеним, тому що діти залежать від дорослих, що може сприяти визначенню такого терміна, як «забита дитина».

Жорстоке поводження з дитиною може завдавати страждань дітям та їхнім сім'ям та спричиняти складні наслідки. Це може призвести до виникнення стресу, який може бути пов'язаний із порушенням раннього розвитку мозку [3, с. 256].

У подальшому може бути загрозою виникнення проблем, які зумовлюватимуть насильство або депресію, яка в подальшому може перерости в ожиріння та незаплановану вагітність. Жорстоке поводження з дитиною може призвести до розвитку серцево-судинних захворювань або до виникнення онкологічного захворювання, що може виникати на психологічному рівні. Не менш серйозними та негативними є наслідки сексуального насильства, які було пережито в дитячому віці. Статистичні дані щодо цього питання дуже вразливі, тому що жертвами таких злочинів є діти дошкільного віку від 3 до 5 років, але постраждати від такого виду насильства можуть і діти значно старшого віку (від 13–14 років). Очевидним є той факт, що в будь-якій ситуації жертва такого злочину переживає декілька насильств одночасно [4, с. 54]. Ця проблема є більш актуальною, тому їй приділяється досить пильна увага зі сторони держави та суспільства. Найбільш прихованою формою сексуального насильства є насильство в родині. У 75% випадків гвалтівники знайомі зі своїми жертвами, вони перебувають у тісному зв'язку з дитиною або їхніми батьками. У 45% випадків дитина на момент вчинення над нею сексуального насильства перебуває зі злочинцем у тісному родинному зв'язку, у 30% випадків дитина не знайома зі своїм кривдником.

Соціологічне дослідження показує, що діти, які стають жертвами сексуального насильства, з віком у 7 разів частіше зловживають алкоголем та наркотиками, що говорить про те, що жертва переживає скоєний над ним злочин наодинці. 60–80% підлітків тікають із дому, що може призвести до трагічних подій, які часто завершуються суїцидом. 98% дівчат стають легкодоступними, що може говорити про те, що вони у віці маленької дитини перенесли сексуальне насильство. До того ж сьогодні дитина може вважати, що ця ситуація є повсякденною і що її потрібно сприймати без будь-якої небезпеки.

Таким чином, дослідники цієї проблеми вважають, що пережите в дитинстві насильство може

бути специфічно позначеним на різних факторах подальшого життя дитини. Особи, які можуть вчиняти насильницькі дії щодо дитини, є психічно здоровими, вони розуміють, що роблять, але не можуть завадити своїм потребам, які виникають на фізіологічному або психологічному рівні [5, с. 58]. Діти, які перенесли різні види насильства в будь-якому віці, можуть відчувати труднощі в соціалізації, що може призвести до погіршення як розумового, так і психологічного стану.

Найбільш універсальною та складною реакцією на будь-яке насильство є низька самооцінка, яка сприяє виникненню психологічного порушення, про що свідчать депресії та різні приступи занепокоєння, коли дитина відчуває себе самотньою. Вирішення цих проблем жертви насильства найчастіше шукають у кримінальному середовищі, де такі ж жертви вже знайшли захист, що формує в них негативні риси, які вони намагаються застосувати в повсякденному житті.

Таким чином, будь-яка ситуація, в якій опиняється дитина, має поліфакторний характер. Виникає питання про те, чи може пережите сексуальне насильство вважатися травмою в подальшому житті. Однак дошкільний та підлітковий вік вважають періодом, коли виникає таке явище, як «вікові ризики щодо насильства», тому фізичне, психологічне або сексуальне насильство щодо дитини може завдати руйнівного впливу на емоційно нестабільну психіку дитини [6, с. 61]. Страх і тривога, які виникають від перенесеного насильства, спонукають людину до включення механізмів психологічного захисту, які на початку діють не зовсім усвідомлено, як і в деяких випадках, що визначається спеціальною системою стабілізації особистості, яка буде спрямована на огороження свідомості від неприємних переживань, що можуть травмувати психічний стан дитини та визначити тривогу і дискомфорт зі сторони суспільства. Завдання держави – захищати дітей від насильницьких посягань та жорстокості і запобігати настанню такої злочинності.

До комплексного підходу щодо запобігання насильству можна зарахувати роботу правоохоронних органів, які повинні відстежувати такі

злочини, надавати пояснення щодо роботи інших структур, які задіяні в запобіганні насильству щодо дитини. Проблема усунення насильства може бути ускладнена тим, що більша частина жертв насильства – вихідці з соціально вразливих верств населення. Надання допомоги жертвам насильства зі сторони відповідних органів може визначати головні завдання, які можуть бути спрямовані на максимальне зниження або повне усунення можливих наслідків перенесеного насильства. Згідно з цим можуть бути вжиті заходи щодо припинення насильницьких дій.

Проблема усунення насильства може бути ускладнена тим, що більша частина жертв насильства – вихідці з соціально вразливих верств населення. Щоб вирішити цю проблему, потрібно визначити алгоритм роботи з батьками, діти яких були жертвами насильства. Потрібно не звинувачувати батьків, які не можуть нести відповідальність за дії своїх дітей, а роз'яснювати ті чи інші фактори, що допоможуть унеможливити відповідні незаконні дії, які можуть трапитися з їхніми дітьми. Це все можна здійснити за умов, якщо навчитися розмовляти та взаємодіяти з дитиною. Навчитися не тільки чути, а й слухати «людину», хоча це ще зовсім маленька дитина, яка не може розповісти, що з нею трапилось, а може тільки донести до свого співрозмовника якісь безглузді факти, до яких ми, дорослі, повинні прислухатися, поважаючи їхній внутрішній світ.

Література

1. Алексеева Е.В., Байтингер О.Е., Долгикова А.О., Наш проблемный ребенок : учебное пособие. Херсон, 1999. 90 с.
2. Козлов Г.Л., Пряхина М.В. Насилие над детьми. Его виды и возможности предупреждения : учебное пособие. Минск, 2003. 76 с.
3. Журавель Т.В., Кочемировська О.О., Вплив несприятливих умов соціалізації на формування дезадаптивних форм мислення та поведінки дитини: навчальний посібник. Київ : «Версо 04», 2011. С. 256–274.
4. Кулагина И.Ю., Развитие ребенка от рождения до 17 лет. URL: <http://www.globalteca.ru/>.
5. Кон И.О. Сокращение детей и сексуальное насилие : учебное пособие. Саратов, 1998. С. 58–66.
6. Карнейчик А.С., Смагина Л.И., Семья и насилие над ребенком : учебное пособие. Минск, 2000. С. 61–67.